

Bon-BOM

2025. június | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 14. évfolyam 10. szám

Berettyóújfalu, egyetemváros A partiumi szabadegyetem tíz éve

Berettyóújfalu, 2016—2025

„A berettyóújfalusi gondolat”

A szabadegyetem szervezői: Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága –
PKÜ Kazinczy Műhely – Bolyai Önképző Műhely – Partiumi Keresztény Egyetem –
Eötvös Loránd Tudományegyetem – Színház- és Filmművészeti Egyetem –
Bihari Népművészeti Egyesület

SÚRÍTETT KRÓNIKA
10 ÉV: 10 SZABADEGYETEM
100 ELŐADÁS
300 RÉSZTVEVŐ

Herpály; Kádár vitéz históriája
Két szomszédvár: „Ha Nagyvárad a nap, Berettyóújfalu a hold”
(Konrád György)
„Ez a falu várost evett” (Nadányi Zoltán: Faluváros)
Faluváros a Nagy- és Kis-Sárrét, Hajdúság találkozásánál a Berettyó
(berek + jó) mellett
Csonka-Bihar vármegye központja (1920—1940, 1945—1950); 1978-tól város,
2016-tól: egyetemváros (a partiumi szabadegyetem székhelye)
A népi irodalom egyik kisugárzó központja
Kocsis Csaba regénye: Kádár vitéz útja
„A népmese fővárosa: Berettyóújfalu” (Bodorka népmesepont).
Operett librettó is született: A Bihar országa
Berettyóújfalu, egyetemi város

2016. júl. 25—29. 1. Határtalanul: helyi és nemzetközi kulturális hatások
2017. júl. 24—28. 2. Kulturális átmenetek
2018. júl. 23—27. 3. A szülőföld szálai – kulturális, irodalmi topográfia
2019. júl. 22—27. 4. A Partium irodalma, nyelve, néprajza
2020. júl. 20–25. 5. Emlékezetkutatás (hely- és nyelvtörténet)
2021. júl. 19—24. 6. Tájképek: szemiotika – művészet – nyelv
2022. júl. 18—23. 7. Partium – Bihar – Sárrét, Néphagyomány, népművészet
2023. júl. 24—27. 8. Táj- és néprajz; Használható hagyomány – élő örökség
2024. júl. 8—12. 9. Visszaszervesítés, felélesztett hagyomány
2025. júl. 7—11. 10. Folklor – irodalom

A szabadegyetem előadói voltak

A szabadegyetem vezetői: Balázs Géza, János Szabolcs, Kolozsvári István, Vesszős Balázs (Magyari Sára: 2016–2017)

2016:

Magyari Sára, Vesszős Balázs, Szilágyi Ferenc, Bartha Krisztina, János Szabolcs, Balogh Andrea. A szabadegyetem másik helyszíne: Nagyvárad-Félicsfürdő

2017:

Székesi Levente, Szilágyi-Varga Zsuzsa, Horváth Gizella, Borbély Julianna, Tuba Márta, Pomogáts Béla, Bartha Krisztina, Benedek Csaba, Demeter Emőke, Baranyai Katalin. Kirándulás Nagyszalontára, előadások a nagyszalontai könyvtárban (Dánielisz Endre); kirándulás Bakonszegre (Bessenyei György- emlékház); Biharnagybajomba (Szűcs Sándor, Szabó Pál emléke).

2018:

Lakatos Attila, Harangozó Imre, A. Molnár Ferenc, Bárh M. János, Málnási Ferenc. Kirándulás az Érmellékre. Útközben megálló: Álmosd (Kölcsey- emlékek)

2019:

Bárh M. János, Szűts-Novák Rita, Szűts Zoltán, Egri Dorottya, Juhász Zoltán, Hartay Csaba, Minya Károly, Vesszős Balázs, Varkucs Róbert. Kirándulás Biharugrára; Szabó Pál emlékháza.

2020:

A. Molnár Ferenc, Bagdi László, Kolozsvári István, Vajda Mária, Dénes Zoltán, Molnár Zsolt, Blankó Miklós, Cservenka Judit, Menyhárt Barbara, Minya Károly, Martyn-Szőke Tünde, Varkucs Róbert. Helytörténeti kirándulás: Zsáka, Rhédey-kastély, csökmői faluház, Vésztő, Sinka István emlékház, Metykó Gyula festőművész kiállítása, Vésztő-mágori történelmi emlékhely, Szeghalom, Túri János magángyűjtő Mundérba bűjt történelem című kiállítása

2021:

János Szabolcs, Albu-Balogh Andrea, Varga Zsuzsa, Boka László, Vajda Mária, Kolozsvári István, Bakó Endre, Sándor Mária, A. Molnár Ferenc, Zágorec-Csuka Judit, Tóth Orsolya, Pék Sándor, Szegedi Mária, György Albert, Lakatos Gabriella. Kirándulás Nagyváradra és a Hegyköze: Hegyközszentmiklós, Székelyhíd, Bihardiószeg, Szentjobb, Siter; Kirándulás Békés-Biharba: Kötégány (kopjafás park)

2022:

János Eszter, Béres Norbert, Vajda Mária, Szegedi Mária, Harangozó Imre, Boka László, Ciavoi Andrea, Balázs Friderika, Tóth Orsolya, Antal Balázs. Kirándulás Nagykároly és környékére, valamint a Sárrét szívébe

2023:

Verék Attila, Harangozó Imre, Török Péter, Sándor Anikó, Simándi László, Vetró Mihály, Kocsis Csaba, Bihari-Horváth László. Kirándulás: Szabadkigyós – Ipolyi Arnold Népfőiskola, Wenckheim-kastély

2024:

Kölcseyné Balázs Mária, Sándor Ildikó, Kocsis Csaba, N. Császi Ildikó, Cs. Nagy Lajos. Kirándulás: Nádudvar: Műhelylátogatás a Népi Kézműves Szakgimnáziumban és a Fazekasházban; Kaba: református templom, önkormányzat; Báránd: Múltunk Háza, koszorúzás Balassa Iván sírjánál.

2025:

Balázs Géza, Kolozsvári István, Pölcz Ádám, Terdikné Takács Szilvia, H. Tóth István, Minya Károly, Pakulár István, Nagy Balázs, Pápai Szász Erika, Minya Károly. Kirándulás: Kölcsey nyomában: Álmosd, Sződemeter.

Pomogáts Béla

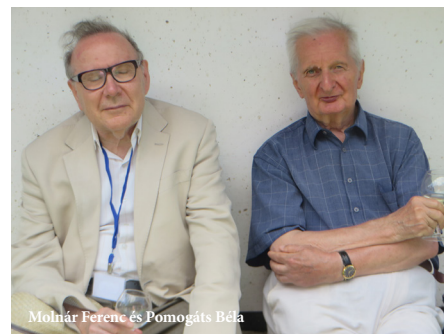
Minya Károly

Kocsis Csaba

Balázs Géza

Molnár Ferenc és Pomogáts Béla

Málnási Ferenc

Bárh M János

Dánielisz Endre

Tíz éve együtt (2016—2025) Emlékek (2020)

Az 5. partiumi szabadegyetem (2020) megrendezését idén befolyásolta a 100 éves trianoni határ: a járványveszély miatt lezárt határon romániai egyetemi hallgatók nem vehettek részt a rendezvényen. De voltak, akik naponta ingáztak, mert egy-egy napra szabad volt átlépni a határt.

„Közösségi és szellemi otthon”

2025-ben tizedik alkalommal rendezik meg a Partiumi Szabadegyetemet Berettyóújfaluban, és én büszkén mondhatom, hogy minden alkalommal ott voltam. A szabadegyetem számomra nem csupán egy nyári program, hanem egy közösségi és szellemi otthon, ahová évről évre visszatérek.

Az első alkalommal még kicsit bizonytalanul érkeztem, de hamar magával ragadott a hely szel-

leme, az előadások sokszínűsége, és legfőképp az a nyitottság és emberi közvetlenség, ami ezt a rendezvényt jellemzi. Azóta minden évben új inspirációkkal, barátságokkal és közös élményekkel gazdagodtam. Külön öröm számomra, hogy a szakmai igényesség és a közösségi szellem kéz a kézben jár itt. Legyen szó egy irodalmi előadásról, néprajzi sétáról vagy épp egy kötetlen esti beszélgetésről, minden pillanat hozzátett valamit a szakmai látásmódomhoz és a személyes fejlődésemhez is.

A tíz év alatt sok minden változott – új helyszínek, új arcok, új témák –, de a lényeg ugyanaz maradt: közösen tanulni, emlékezni, alkotni és ünnepelni a régiók kultúráját. Hálás vagyok a szervezőknek, különösen Balázs Gézának, hogy évről évre ilyen elhivatottsággal és szeretettel dolgoznak ezen az eseményen. Remélem, még sok ilyen nyarunk lesz együtt a Partium szívében! Varkucs Róbert Károly (magyar nyelv és irodalom szakos tanár; a Szigligeti Színház munkatársa, Nagyvárad)

A 2019. évi 4. szabadegyetem krónikája (Stilusgyakorlat)

Kritikus, kislány, kém, gyártó, librettószerző szemével

1.nap: „Miért Várad a világ közepe?” Miért volt Berettyóújfalú megyeszékhely? Erre válaszolt Kolozsvári István a helyi kulturális központ igazgatóhelyettese. Ki az a 101 költő, aki Váradról verset írt? Ezt mutatta be János Szabolcs tanár úr. Miért Várad a világ közepe? Aki nem volt itt soha, nem tudhatja meg Balázs Géza tanár úrtól. (Kovács Zoltán)

2. nap: Mókás pikkantás: Apukám lelkipásztor. Bár vakáció van, ma a szokásosnál korábban kellett kelnem, mivel furcsa emberek jöttek hozzánk. Nemsokára már a bihari földvár romjain szalagáltam a hugival. Itt voltak régen a székelek, mielőtt Udvarhelyre mentek volna, eközben mi lila virágcsokrot kötöttünk. Síterben az apukám elmesélte a templom történetét. Ez egy nagyon

hűvös hely volt, ezért inkább körülötte játszottam egy édes kiskutyussal. De persze a felnőttek nem fáztak. Ezután hazamentünk Szalárdra, ahol apukám megmutatta az ottani templomunkat. Már nagyon éhesek voltunk, de szerencsére a vendégeknek külön is főztek. Apukám megígérte, hogy anyának nem fogja elárulni, hogy nem ettem meg a levest. Ezután a vendégeink fölmentek a templomtoronyba is, ahol én még sosem jártam. Hegyközszentimrén új kápolna és kilátótorony épült. Ezt is megnézték. Ezután a pincesorra mentünk, ahol krumplis palacsintát ettünk. Az egyik bácsi bemutatta a pikkantózt. Én igazából nem értettem a játék lényegét, ami az volt, hogy a bácsik vizes bort ittak. Ez arról szólt, hogy borra öntöttek vizet, amire rácsaptak, s utána habzó borként megitták. Voltak bácsik, akiknek ötször is pikkantottak. Ettől mindenkinek jó kedve lett. Fantávil ez nekem nem sikerült. Sajnos a nap hamar véget ért. Ők visszamentek Magyarországra, én pedig hazamentem az apukámmal. (Kreiner Tímea és György Albert)

3. nap: Hangulatjelentés: Reggel felfedte a célcsoport előtt Piskárkosi Szilágyi Sámuel minden titkát A. Molnár Ferenc nyelvészprofesszor. Már azt is tudjuk, hogy az ikes igéink nem tudnak átmenni a Dunán. Bárh M. János nyelvész részletesen bemutatta integrált digitális térképeken a nyelvjárási területeket. Szűts-Novák Rita eddig elfeledett, az OSZK-ban rejtőzködő, dualizmus kori újságokat mutatott be. Szűts Zoltán a szimulakrum világ felfedezéséhez járult hozzá. Az Angéla Hotel kerthelyiségében levetítették a Szabó Pál regényéből 1948-ban készült Talpalatnyi föld című filmet. (Juhász Zoltán)

4. nap: Termékleírás: Összetevők: 8% Egri Dorottya (ELTE) lányregénybe illő óratapasztalatai (lányregény? fiúregény?). Olvasni. Jó? Leiner Laura vagy Jókai? 8% újratöltött Balassi, 5% zenés feldolgozással (Juhász Zoltán, ELTE). 8% patvaristánk (MANYSZI irodavezető, Blankó Mik-

lós) által el nem hozott Budapesten kiszáradt Szent László füve (nyíllal a közepében), 2% tök-mag, 8% Mikszáth mintha újraírta volna Aranyt (Tuba Márta, Érd), 16% Balogh Andrea (merre is van a Frimont-palota?), 1,5 % Makk Kálmán mozi (drónokról Berettyóújfalu), 5% termálfürdő, 1% meggy- és birspálinka. Esténként tartalmazhat: 45% Hartay Csaba (költő, regényíró, mezőgazdász) karikatúrákat és magyar hangjával, Nagy Péterrel (színművész, Székesfehérvár, Vörösmarty Színház). Tápérték: energia, új ötletek, beszélgetések, jó humor. Elkészítés és tárolás: sok figyelemmel és hozzáértéssel készült, sok megosztással tárolható. 18 év alatti személyeknek csak szülői felügyelet mellett ajánlott. A termék az EU-szabványoknak megfelel! Csak Berettyóújfaluban forgalmazható 2019. 07. 25-én 7:30 és 24 óra között. Szavatossága lejár: 30-40 év körül. (Lengyel Gabriella és Vad-Magyar Renáta)

5. nap: A Bihar országa (operett több felvonásban)

Hányszor mondtam már magamnak, nézd ezt nem szabad:

Hagyd az operettet abba már, miért vagy oly szamárról!

Mit törödsz te azzal, hogy a közönség elszalad?

Megvigasztalódnak ők, nem halnak bele?

Hogy mit szól a közönség? Hát mit törödsz vele?

Lesz majd nekik máshol szép...

Van színház ki játszhat még... meeert!

Refr.: Jajj, operett nélkül élni mondd mit ér?

Fény nélkül, rózsacsokrod meddig él,

Vágyódom egyre csak bután,

Egy dal után, egy jó darab után,

Jajj, operett nélkül élni mondd mit ér?

Fény nélkül, rózsacsokrod meddig él,

Szívünk csak ezt áhítja,

a nagyvárad színházba,

Úgy ahogy régen volt még!

Hányszor mondtam már magamnak, most ez jó lesz majd?

Ez a szépség visszatér, lesz még sejt meg haj...

Hogyha látsz egy jó darabot, szíved megremeg,

Jó lenne ezt otthon is látni sűrűbben.

Újra lesz itt hadd el hadd,

Az operett megmarad.... meeert! (Refr.: Jajj, operett nélkül élni mondd mit ér...)

Nem él jobban Kínában sem, a kínai császár,

Főleg hogyha az emberek félreértik egymást,

De akármennyit mondd is, értelmezhet máshogy is,

Ne szökj meg a válasz elől, inkább beszélj meg vele!

Megvan annak a módszere, élni kell vele!

Hajmási Péter, Hajmási Pál,

Az elkerülési stratégiák!

Ne búsulj, hogyha elsőre nem sikerül,

Próbáld meg körülírni, hisz oly egyszerű!

Hajmási Péter, Hajmási Pál,

A körülíró stratégiák!

Mímelés, szóalkotás, és a szó szerint fordítás,

Jobb, mint a semmi hidd el ám!

(Ha már árkon bokron, Partiumon túl jutott az ember,

rájöhetett, hogy más-más nyelvjárásban beszélnek a népek.

Vannak palócok, csángók, székelyek és mások,

de hadd lássuk, mit mond M.K.? Kik azok a tирpákok?)

(Varkucs Róbert)

(Varkucs Róbert)

A 2022. évi 7. szabadegyetem krónikája

Vesszős Balázs a szabadegyetem házigazdája és János Szabolcs a nagyvárad Partiumi Keresztény Egyetem tanára köszöntötte a hallgatókat és az előadókat. János Eszter A szatmári svábok története, nyelve és kultúrája című előadása kalauzolta a hallgatókat a másnapi kirándulás sváb identitásformáló színhelyeire (nagykárolyi kastély, kaplonyi kriptá és kertoronyok, ferences kolostor, csanálói kápolna). Megismertük Károlyi Sándor grófot, a svábok betelepítőjét, aki „uralkodó és népi hős volt egyszemélyben”. Érdekeségeket hallhattunk az ulmi skatulyákról, a 2012-es 300 éves jubileumról, a deportálásról, olyan népszokásról, mint a virágvasárnap pálmozás, a „kirbáj”- a templombúcsú szerepéről, a népi építészetéről, a monumentális, fiókos csűrökről, és nem utolsósorban a szatmári, sváb gasztronómiáról. A szaknyelv és a köznyelv interakcióját, viszonyát, jellemzőit, szemiotikai vizsgálatait, kutatási eredményeit mutatta be Vesszős Balázs A bihari remény nyomában – köznyelvi elemek az olajpar szókincsében című előadásban. A köznyelv gyorsabb fejlődéséről is beszélt, a különböző műfajokról, a biharnagybajomi olajtermelésről, a hozzá kapcsolódó szaknyelvi kifejezések angol megfelelőiről. „Olyant kutattam és olvastam, amit más nem...” kezdte előadását Béres

Norbert. Pontokba szedve mutatta be Szacsavay Imre gazdag, de tragikus életútját és egyetlen, kéziratban fennmaradt elbeszélését, az Álarcz és nefejeitset. A mű kuriózum, egy álarcosbálon történő hiperbolikus szerelmi háromszögről szól. Második nap szakmai kirándulás Nagykaroly és környékére. A Károlyi család nyomában. Kaplonyban az Ybl Miklós tervei alapján újjáépített Pádai Szent Antal ferences templom és rendház falai között a kolostor egyik szerzetese kalauzolt minket. Megmutatta a Károlyi család kriptáját, mesélt a szegénység-tisztaság- engedelmesség hármasságának jelentéséről és a szerzetesek mindennapjairól. Csanád falu történetével ismerkedtünk a község háza előtti parkban, majd a Hősök emlékműve mellett haladva, sváb házakat tekintettünk meg, megfigyelve azok építészeti jellegzetességeit, felfedezve a ragadványneves táblácskákat. Utunk az 1800 lakosú Mezőfenyre vezetett tovább, egy sváb malommúzeum és tájház termeibe. A római katolikus templom stációinak megtekintése után, egy tipikus sváb ételt, a strudlit fogyasztottuk. A napot a nagykárolyi Károlyi-kastélyban zártuk, ahol megismertük a család történetét. A kastélybejárás végén sváb zene hangjait élvezhettük. Hazatérés előtt borral csillapítottuk szomjunkt Hegyközszentmiklóson. „Várjon, míg befejezem ezt a műtárgyat”, mondta Szűcs Sándor néprajzkutató-múzeumigazga-

tó, egy szarutárgyat faragva. Ma egy népművészeti zsűri a népművészet felét kidobná. Más logika szerint működött a világ, ezt ma nem mindig értjük, mondta Harangozó Imre néprajzkutató-vallásanár. Karácsony Sándor tanítványa volt a most 100 éve született Dankó Imre néprajzkutató, aki minden állomáshelyén kulturális pezsgést indított el. A tudós emberről, az örök tanítóról Vajda Mária mesélt. Ady másik arca: a félig mély csönd, a minden-Titkok fejtegetésével, vezetett be Ady költészetének mélyrétegeibe Boka László irodalomtörténész. Minden Egy volt valamikor, és most is az, csak mi európaiak nem látjuk, de a Kelet világa erre figyelmeztet, mondta Balázs Géza miközben felvázolta a művészeti ágak együttes születését. Az alagút lehet konkrét és átvitt értelmű. Székelyhídon is gazdag az alagútfolklor – ezt mutatta be Szegedi Mária. Délután a Bihari Népművészeti Egyesület alkotóházában – Jelenits István szülőházában – Kolozsvári István vezetésével börművesekké, szűrűrátetésekké és csuhésökké válhattak a résztvevők.

Harangozó Imre: Hálás vagyok, hogy bár csak rövid időre, de részese lehettem a hetedik Partiumi szabadegyetem közös gondolkodásának: függetlenség, ösztönzés, szabadság, szellemi világosság és nyitottság. Karácsony Sándor gondolatával összegezhetem az elmúlt napokat – a közösség élménye, önmagában is transzcendens dolog...

Ciavoi Andrea: előadások, hogy a lelkünk is csordultig legyen „fénynek”, kézműveskedés, interaktív meseest. “Fényt iszik az, ki fényre szomjas / Lelkét csordultig teletölti, / Aki ily itallal oltja szomját, / Tán nem is lehet azt megölni, / Mert oly szabad, oly sérthetetlen, / Mint az égen surrogó madár...” (Magyar Lajos)

Tanuljunk meg egyszerűen gondolkodni. A Sárrét szívébe kirándultunk. Érintettük Báránod, megtekintettük a világ legnagyobb pásztorcsengő-gyűjteményét. Látogatást tettünk a bárándi Múltunk házába. Sárrétudvariban Cséri Lajos szobrászművész életmű-kiállítását,

Biharnagybajomban, „a Sárrét egykori főhelyén” Szűcs Sándor emlékházát látogattunk meg. Az olajbányászok emlékműve elének tárta a falu közel két évtizedes fénykorát. Ellátogatunk Terézia mama gyógynövényes kertjébe. Nagyrábén a mezőgazdasági hagyományok gyűjteményében megismerkedhettünk az elmúlt korok technikai vívmányaival. A napot Bakonszegegen zártuk a Bessenyei György-emlékházban. Ötödik nap János Szabolcs tanár úr Erdély és a Partium történetét mutatta be. A kulturális örökség kontinentális, nemzeti és helyi szintjeit Bessenyei György példáján keresztül illusztrálta: a magyar felvilágosodás kiemelkedő alakjának emlékműve a bécsi testőrpálova előtt áll, irodalmi munkássága a magyar irodalom meghatározó része és parányi otthona a bihari térség egyik közkedvelt turisztikai célpontja. Antal Balázs a „mindenki Budapestre tart” folyamatot helyezte szembe a regionalitás fogalomkörével. Trianon után önálló irodalmi rendszer épült ki a Partiumban és Erdélyben egyaránt. Példaként hozta az Élő Várad mozgalmát. Tóth Orsolya az erdélyi (partiumi) emlékezhelyek szerepét vázolta föl. Balázs Friderika Arany János Toldijához kötődő, azt követő szilágynagyfalui mondák kialakulását mutatta be. Ciavoi Andrea élesdi tanítónő, a Partiumi szabadegyetem egyik alapító tagja előadásában a szimultán oktatás előnyeit és hátrányait mutatta be. A nap gazdag programját pódiumbeszélgetés és közönségtalálkozó zárta: partiumi írók (Fehér Imola, Oszváth Zsuzsa és Kemenes Henriette) meséltek munkásságukról, alkotásról és a művek létrehozásának folyamatáról.

Ciavoi Andrea: Életem első előadása: alapos felkészülés... nagy izgalom... kedves hallgatóság... támogató barátok... “Ha távozóban egy más bolygón megkérdenék, mi volt a földi élet legnagyobb öröme: a tanulást mondanám. Nem azt, amelynek a végén egy vizsga áll, hanem, amit az ember kíváncsiságából, kirándulásként tett egy új nyelvbe, az azon át megközelíthető világba, egy új tudományágba...” (Németh László)

„A Berettyó partján állok mozdulatlan” (Nadányi Zoltán)

A 2019. és 2022. évi szabadegyetem

Egyszerre felejthetetlen és leírhatatlan az az érzés, élmény, amit nyújtani tudott nekem a 4., illetve a 7. partiumi szabadegyetem. Sok, érdekfeszítő előadást hallhattunk, élménydús kirándulásokon vehettünk részt, mindezek mellett megadatott a lehetőség a szórakozásra is. A tanulmányi kirándulásokból kettőt szeretnék kiemelni: irodalmi kirándulás Szabó Pál emlékházához, illetve a Szatmár környéki kirándulás, kevésbé ismert német településeken.

2019 júliusában a magyar--román határ menti Biharugrán jártunk, ahol Szabó Pál irodalmi emlékházat néztük meg. Szabó Pál egykori parasztháza. A kiállítás felidézi Szabó Pál Lakodalom (1941), Keresztelő (1942), Bölcső (1943) című regényeinek (trilógiájának) világát, illetve a regényekből készült, Bán Frigyes rendezte film, az 1930-as években játszódó Talpalatnyi föld világát. Szabó Pál nevét ma már kevesen emlegetik, a trilógiáját is kevesen olvassák, így az emlékháznak sincs sok látogatója. De egy ilyen kirándulás mégis lehetővé teszi, hogy az ember visszaemlékezzen és tanuljon a történelem okozta fájdalmakból, sőt mindez lehetővé teszi, hogy belelásson jelenkori világunk történeisébe is. Ez a séta, a múltba való utazás megrázó, de egyben felejthetetlen élményt nyújtott számomra.

A másik hasonló élményt nyújtó kirándulást 2022-ben tettük a romániai Szatmár és környékére. Nem köztudott, hogy itt is éltek német telepések, s ma is megtalálhatók a német kulturális és nyelvi hagyományok. Csanálosan román--német--magyar háromnyelvű felirat a városházán: Primăria/Rathaus/Községháza. Nem messze a községházától egy nagy emléktáblát láthattunk, amelyen a Szovjetunióba

kényszermunkára elhurcolt, többnyire német (sváb) származású családosok nevei voltak láthatók, amik többnyire német, sváb származásúak voltak. A helyi – megmaradt – németek őrzik hagyományait, gyűjtik a néprajzi tárgyakat, őrzik népdalaikat, és megkínáltak bennünket a rétesre emlékeztető specialitásukkal, a strudlival.

A partiumi szabadegyetem – immár hét éve – nemcsak a kirándulásról, az előadásokról, a szórakozásról, hanem a kapcsolatteremtésről is szól. A nyári egyetem lényege az új iránti vágy, kíváncsiság, tapasztalatcsere, megismerés, amelyekre egy egyetemi óra keretén belül nem igazán jut idő.

A szabadegyetem létszáma rekordot döntött 2022-ben. Átlagosan napi 38 fő, összesen 50 fő vett részt a Berettyóújfaluban és környékén tartott rendezvényen.

Ferenczi Nátánél (egyetemi hallgató, Nagyvárad)

Ciavoi Andrea, Dénes Ágota, Zágorec-Csuka Judit

„A népmese fővárosa: Berettyóújfalú” A 2023. évi 8. szabadegyetem krónikája: Használható hagyomány – élő örökség

Első nap Balázs Géza a nyelv és folklór tudatalatti rétegéről beszélt, majd következett a bihari művelődéstörténeti vetélkedővel az anyanyelvi piknik. A keddi kastélytúrára hangolt Verók Attila kastélykultúráról szóló előadása. – Ó- és Újkígyós napja. Házigazdánk Harangozó Imre tanár, néprajzkutató (az MMA tagja) kalauzolt szülőhelyén. A pompásan helyreállított kastélyban csatlakozott a csapatunkhoz körösszegi és adorjáni Csáky Ilona grófnő, Wenckheim Krisztina dédunokája is. A régi kastélyban járt Ferenc József és Sisi. A védőszent búcsúünnepére készülő Szent Anna kápolna és a Wenckheimék csodás, érintetlen sírboltja. Mi a népfőiskola? Az önkéntesség és szabad, természetes tudásátadás. Előkerül a Harangozó Imre gyűjtötte archaikus imádság, az Arany Miatyánk. Meg Szentkatolnai Bálint Gábor családi tulipános ládája is, csak úgy...

„A népmese fővárosa: Berettyóújfalú” hangzott el a 8. partiumi szabadegyetem Használható hagyomány – élő örökség című szekciójában Simándi László mesemondótól, néprajzkutató-

tól. A nádudvari kézműves szakgimnázium, a nádudvari módszer lényege: a „fafej-”, azaz a fantáziafejllesztés, mutatta be a 32 éves iskola módszerét Vetró Mihály népművész-tanár. Bár a megyei múzeumi szervezet megszűnt, szinte mindenhol születnek múzeumi kezdeményezések, csak észre kell ezeket venni, fel kell karolni. Így került a hajdúk szimbóluma, Bocskai István koronája a hajdúszoboszlói múzeumba – mesélte el a korona történetét Bihari-Horváth László igazgató.

Hogyan emlékezünk olyan történelmi eseményre, amit nem éltünk meg? Jártá körül a kérdést János Szabolcs tanár úr. Milyen egy erdélyi város? Tette fel a kérdést és erdélyi-partiumi regények alapján meg is válaszolta Albu-Balogh Andrea irodalomtörténész. Erdély-képek a német irodalomban – erről tartott előadást Tóth Orsolya. Szőlősi Erzsébet egyetemi hallgató Sarmaság helyneveit mutatta be. Kallós Mónika Dobra helyneveiről és borairól szóló előadása már a búcsúestre hangolt. A Bihari Népművészeti Egyesület székházának udvarán szalonasütéssel zárult a program. Kiteszük a szűrét! Ez az egyesület népművészeti kiállításának címe. De hiába, a partiumi szabadegyetem jövőre visszatér Berettyóújfaluba.

„Berettyóújfalú a hold” A 2024. évi 9. szabadegyetem krónikája: Visszaszervezés, felélesztett hagyomány

„Ha Nagyváradi a nap, Berettyóújfalú a hold” tartotta Konrád György. A két város élete szervesen összekapcsolódott valamikor, majd a határhúzásakor megszakadt, de kapcsolatok éledeznek. Művészek, kutatók, dolgozók, egyetemi hallgatók, sőt középiskolai diákok is gyakran ingáznak. A két várost már nemcsak országút, de autópálya is összeköti, és remélhetőleg megvalósul a Debrecen és Nagyváradi közötti vasút is – Berettyóújfalú érintésével. E kapcsolatok jegyében is született meg a partiumi szabadegyetem ötlete, melyre 9. alkalommal került sor 2024. július 8–12. között Berettyóújfaluban. A rendezvényt – most is – Muraközi István polgármester nyitotta meg.

„Mindnyáján magunkban hordjuk a sauruszfarkat... Az alapok oly mélyre nyúlnak, hogy elvesznek tudatalatti világunkban” adta meg a szabadegyetem alaphangját Várkonyi Nándor gondolata, amelyet Balázs Géza idézett fel a nyelv és a metafizika kapcsán. Szakmai napon Kölcsény Balázs Mária a népi kézműves kisközösségek társadalmi szerepéről szólt. Sándor Ildikó (Hagyományok Háza) a mesemondás fölélesztéséről mesélt. Alkalmazott folklorisztika: a mesét visszahozni a felnőtt világába; élőszavas, improvizatív mesemondás: beszélni tanít, nem szöveget mondani (mesecsata, mesekocsmá). A berettyóújfalusi Tavasz körúton áll Nadányi Zoltán háza, az itt zajló élő költészet napi rendezvényeket eleve-nített fel – énekelt versekkel is – Kocsis Csaba. A Partiumi Keresztény Egyetem szakmai napján Albu-Balogh Andrea Csokonai a partiumi színpadokon való megjelenéséről szólt. Korszakos jelentőséggel bírt, heten voltak, hétbetűs volt

a cím, összművészetre törekedtek a nagyváradi A Holnap munkatársai. Erről beszélt Boka László. A sokarcú, kalandos életű báró Nopcsa Lászlóról készült összművészeti bemutatót elemelte János Szabolcs. Az erdélyi tájszótárak titkai: Murádin László hangoztatta, hogy addig nem hal meg, ameddig meg nem jelenik a Romániai magyar nyelvjárások atlasza, és ezt az ígétet be is tartotta, mesélte Cs. Nagy Lajos. A hagyománytól távolodik a keresztnévdívat, bizonyította N. Császi Ildikó. Mai új fiúnevek: Benett, Nolen, Zente, Miron, Merse, Laurent, Kolen, Bercel; és lánynevek pedig: Linett, Nara, Mira, Odett, Nazira, Zejnep, Luna...

A szabadegyetem 25 résztvevője Nádudvarra, Kabára, Bárándra, Biharnagybajomba is ellátogatott. Nádudvar: A művészet, az alkotás fejlesztő ereje. Nem biztos, hogy kézműves lesz, de felkészül az életre. Azé az iskola, aki utoljára lekapcsolja a villanyt. AHME – A haza minden előtt! (Benő-Nagy Réka). (Benő-Nagy Réka). Nádudvar a fekete kerámia hazája; ifj. Fazekas István mint ősi fazekascsalád tagja mutatta be a műhelyét és termékeit; melynek lényege, hogy a ma készülő tárgyak is funkcionálisak. A Nádudvar melletti Fácánligetben igazi felüdülés és finom ebéd várta az egyetemistákat. Kaba: A kabai meteorit szerves anyagot tartalmaz. Az úszóedző nem tudott úszni, de mindenkit megtanított úszni (Váradi Istvánné alpolgármester). Biharnagybajom: Anyanyelvi piknik, Szűcs Sándor lakóházának és sírjának megtekintése (Vesszős Balázs). Bárándon a helytörténeti gyűjteményt tekintették meg, és megkoszorúzták Balassa Iván néprajzkutató sírját.

Bepillantottak még a bihari képzőművészeti alkotótábor, valamint a Bihari Népművészeti Egyesület életébe is.

Kolozsvári István

„Minden perc együtt” Berettyóújfalu – Angéla Panzió

Szívet dobogtató. Végtelen kedves fogadtatás, pazar ellátás, szervezés. Mindig örömteli viszontlátás. Emlékezetes előadások, maradandó kirándulások. Emlékhelyek, múzeumok, tájházak. Biharország és környéke, a vidék szépsége. S hogy mit jelent nekem e pár nap? Feledhetetlen, maradandó élményeket. Szellemi és lelki gazdagodást. Vidám tekinteteket, komoly beszélgetéseket. Mosolyokat, hangulatokat, baráti öleléseket. A szívek találkozásait. Az élet boldog pillanatait. (Dr. Tomszer Miklós)

Vadasné Kiss Angéla és Vadas István életműve a Kossuth utca 51. szám alatt található panzió. F fiatal házaspárként célkitűzésük volt, hogy életük minden percét mind a magánéletben, mind a munkájukban együtt töltsék. 1987. június 10-én nyitották meg az Angéla Panziót. Legendás vendéglátóipari tevékenységük és lakhelyük egy helyszínre összpontosult. A harmincnégy évvel ezelőtti nyitásnak nem jósoltak nagy sikert a Berettyóújfalu kereskedelmi életét meghatározó szakemberek: az egyetlen vendéglő bezárt, szálláshelyet nyújtó üzlet nem volt, és nem is mutatkozott különösebb igény ilyen tevékenység indítására. Angéla és István az építkezés és a nyitás időszakában gyakran hallották a helybeli kereskedőktől, hogy „úgy se lesz ebből semmi.” Kitarásuk eredményeképpen a vadonatúj épületben hat szobával és egy apró előkészítő konyhával indultak.

A kezdetektől fogva gondosan vezetett első vendégkönyvi bejegyzés alapján az első vendégek a nyitás után két nappal érkeztek, előzetes bejelentkezés és mindenféle foglalás nélkül az Amerikai Egye-

sült Államokból. Őket követték olasz és finn vendégek az elkövetkező időszakban. Sokáig nem is szálltak meg a panzióban magyar vendégek, a vendégek 95 százalékát külföldi vendégek tették ki. Az induláskor szakácsok és pincérek még nem voltak, kisgyermekikkel együtt szolgálták ki a külföldről érkezőket. Innen ered gyermekek kultúrák iránti érdeklődése, több nyelven beszélnek és járkák a világot.

A későbbiekben a modern konyha és a barátságos étterem mellett további tizenhárom szobával bővítették panziójukat, amely az elmúlt évtizedek során nemcsak a város, hanem a régió meghatározó vendéglátó helyszínévé vált. A kifogástalan szobák előkészítése és az ínycsiklandozó ételek megtervezése és elkészítése mellett mindig szem előtt tartják, hogy személyes kapcsolatot alakítsanak ki akár a hazai, akár a külföldi vendégekkel. Személyesen fogadják az érkezőket, és szintén személyesen búcsúznak el a távozóktól.

Vendégszeretetüket, kedvességüket és vendéglátás iránti elkötelezettségüket jól példázza a konyhájukban megtalálható magyar fogások és a nemzetközi ételek széles kínálata. Ételválasztékukban a nyitástól kezdve megtalálható a kolozsvári töltött káposzta, ezt a nyugati országokból érkező vendégek kérésére az édeskeesebb kapros változatban is elkészítik.

Egyaránt kihívást és örömteli tevékenységet jelent számukra, amikor együtt főznek a vendéggel. Angliai vendégektől tanulták meg a marhából készült steak elkészítését. A rostélyos bélszín nagyfokú figyelmet és türelmet igényel a szakácstól: megfelelő hőfokra együtt hevítik az olívaolajat és a vaját, majd ezt erősebb lángon mangalicoolajjal vegyítik, s ebben hirtelen sűtik

ki a bélszínt. A hagyomával és vörösborral egyedi élménnyé varázsolható Jean Luis-bélszín elkészítésének fortélyait a nyitás óta visszatérő francia kamionsofőrtől tanulták, és így vált a panzió étlapjának egyik remekművévé. A sült hús alapra helyezett lyoni libamáj tökéletes elkészítése is több évre visszanyúló kultúraközi találkozás eredménye. Rendszeresen főznek együtt a 22 éve visszajáró olasz vadász társaság tagjaival, akik megmutatták a hagyományos minestrone leves és a spagetti carbonara elkészítésének titkát.

Az 1800-as évek második felétől Pocsaj és az Érmellék térségében élő fogadás felmenők örökségként adják tovább a vendégekkel való bánásmód és a vendégszeretet alapjait. A családi vállalkozás több évtizede ugyanazzal az összeszokott dolgozói közösséggel működik. Angélát és Istvánt mindig örömmel tölti el, amikor a vendégek búcsú-

zaskor a kedves szavak mellett előre jelzik, hogy visszatérnek. 2016 óta a nyári egyetem előadói, hallgatói és vendégei meglepőtelenséggel értélik a hetet nemcsak az előadások tartalma és változatossága miatt, hanem a hely nyugalma, a panzióban dolgozók udvariassága és a kifogástalan ételek tükrében is. Mindig igyekeznek a vendégek igényeihez alkalmazkodni és lenyűgöző ételeket felszolgálni. A többfogásos menü mellett, ha a vendég zsíroskenyeret kér, azt is azonnal ízlésesen tálalják.

A berettyóújfalu panzió az elmúlt évtizedekben nemcsak a magyar vendégek körében vált népszerű célponttá, hanem külföldi családokat és baráti társaságokat is visszatérő vendégként fogadnak, amelyről a hotel falain számtalan fotó, zászló és idegen nyelvű vendégkönyvi bejegyzés is tanúskodik.

Vesszős Balázs

10. PARTIUMI SZABADEGYETEM: BERETTYÓÚJFALU, 2025. JÚL. 7-11.

Angéla Hotel (Kossuth u. 51.) * Nadányi Zoltán művelődési Ház (Bajcsy-Zs. u. 27.)
A Bihari Népművészeti Egyesület, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága,
a PKÜ Kazinczy Műhely és a Partiumi Keresztény Egyetem szabadegyeteme
Támogató: Magyar Művészeti Akadémia, Nemzeti Kulturális Alap

2025. júl. 7. hétfő

Megnyitó, köszöntők (Muraközi István polgármester, Kolozsvári István,
a Bihari Népművészeti Egyesület elnöke)
Balázs Géza: A Partiumi Szabadegyetem 10 éve (vetített képes előadás, ünnepi kiadvány)
Ismerkedés Berettyóújfaluvall - Partiumi vetélkedő - Emlékek a 10 év partiumi
szabadegyetemének történetéből

2025. júl. 8. kedd

Balázs Géza: Színház a mindennapokban – az emberi viselkedés
dramaturgiája Egyetemi hallgatók bemutatkozó előadásai
Szövegalkotás, népmese. Látogatás a Bodorka népmeseközpontban
Filmvetítés

2025. júl. 9. szerda

Hogyan tanítsunk? Filmek, filmvita az oktatásról: Kamaszok, Az osztály, Fekete pont
A Bihari Népművészeti Egyesület népművészeti-kézműves programja
(Helyszín: Alkotóház, Berettyóújfaluvall, Tavasz krt. 10.)
Szalonnasütés a Bihari Népművészeti Egyesület alkotóházának kertjében

2025. júl. 10. csütörtök: Kölcsey Ferenc- emléktúra

Útvonal: Álmosd – Sződemeter (Románia) - Előadások Kölcseyről a sződemeteri emlékházban:
Pakulár István lelkész (Tasnád): Sződemeter és Kölcsey; Nagy Balázs adjunktus (Nyíregyháza):
Igazságok és tévhitek a Himnusz keletkezése körül; H. Tóth István kandidátus (Kecskemét):
A Hymnus tanítása; Minya Károly főiskolai tanár (Nyíregyháza): A reformkor nyelve; Balázs
Géza egyetemi tanár (Budapest): A magyar kritika születése (Kölcsey, Csokonai, Berzsenyi)
- Anyanyelvi piknik Kölcseyről. Vezet: Terdikné Takács Szilvia középiskolai tanár (Budapest)—
Pápai-Szász Erika magyartanár (Szilágypér)

2025. júl. 11. péntek

Fakultatív gyalogtúra a herpályi Csonkatoronyhoz (vezet: Kolozsvári István)

Bon-BOM 2025. június, 14. évfolyam 10. szám | Alapítva: 2011-ben | A Bolyai Műhely Alapítvány Bolyai Önképző
Műhelyének művelődési-művészeti lapja | Szerkeszti: Balázs Géza | Arculat, tördelés: Múlt-kor történelmi magazin | Korábbi
szerkesztők: Tóth Enikő, Bere Anikó Zsuzsanna, Komlósi Réka, Rákóczi Adrienn, Herbst Rebeka | Szerkesztőség: 1148 Budapest,
Őrs vezér tér 11. fszt. 1. | E-mail: iroda@bom.hu | A lap elektronikus változata (a korábbi számokkal együtt) elérhető itt:
www.bolyaimuhely.hu | Programtámogató: Nemzeti Kulturális Alap
A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság által bejegyzett (internetes) folyóirat